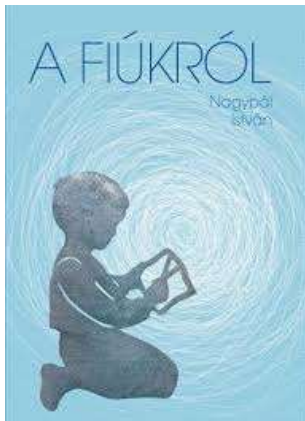

BÓDI BETTI

Nagypál István *A fiúkról* és Molnár Illés *Hüllők és izzók* című köteteiről

PRAE.HU
Budapest, 2012
68 oldal, 2000 Ft

E két, nagyjából egy időben kiadott kötet ugyanazt a témát igyekszik körüljárni: az elszigeteltség, az érzékelés, az elmondhatatlan, és a magányosságérzet a központi motívumok mindkettejük esetében. Teszik mindezt más eszközökkel, más szemszögből megközelítve, két különböző alkotói attitűdöt képviselve.

Nagypál István *A fiúkról* című kötet, mely a JAK és a Prae.hu gondozásában jelent meg 2012-ben, három világirodalmi alkotást idéz meg, ám ezekkel való kapcsolata a kötet folyamán végig problémás: bár érezhető a határozott szerkesztésre való igény, az olvasó, akár ismeri a kapcsolódó műveket, akár nem, könnyen elveszhet a bonyolult utalás- és intertextrendszerben. Herman Hesse *Demiánja*, Siegfried Lenz *Arne hagyatéka* című műve és Robert Musil *Törless iskolaévei* – mindhárom egy fejlődéstörténetre koncentrálnak, mindhárom főszereplője egy útját és önmagát kereső fiú karakterre, s ezt a három karaktert emeli át és használja fel Nagypál is kötetének három ciklusához.

A német „bildungsroman” (fejlődésregény) műfajának lírai adaptációjaként értelmezhető *A fiúkról* című Nagypál-kötet első ciklusa a *Demián*, mely a lírai én Demiánnal való kapcsolatát mutatja be. Mint Hesse regényében, itt is Demián olyan partnere a beszélőnek, akire felnéz, akihez kötődik, aki végigkíséri fiatalkorát. Néhol azonban nem egyértelmű, hogy pontosan ki szólal meg és ki a megszólított: mintha egy harmadik személy is jelen lenne, akihez a lírai én beszél („Egy műbőrös kis könyvvel a kezében // jössz hozzánk. Amikor az ajtóban meg-//állunk, Demián és én, megörülök neked.” Szép, megbocsát) máshol Demián a megszólított („[...]elképzelem, // ahogy játszom velük. Egyik piros, másik // kék, tied, tied a sárga Demián. Most mind // a tied, mind.” 3), de mire a ciklus végére érünk, a karakterek kontúrjai elmosódnak, a köztük

lévő viszonyok zavarossá válnak (pl. az *Elalvási technikák* című vers).

A lírai én személyiség-zavarán kívül egy másféle zavar is kirajzolódik a ciklusban. A nemiség problémája (mely nagyobb hangsúlyt kap majd a harmadik ciklusban) először csak felszajlik („*Demián bábja a fekete szív lett. // Azt szorítja magához, az szorul // keze közé, nem a derekam.*” Apa szíve), majd nemi identitás-zavarrá változik (a csadort viselő férfi a *Ballada Demiánról*-ban, vagy az *Elalvási technikák* utolsó versszaka), mely összességében csak fokozza az olvasóban az általános zavar érzetét, s így megfoghatatlanná válik az egész.

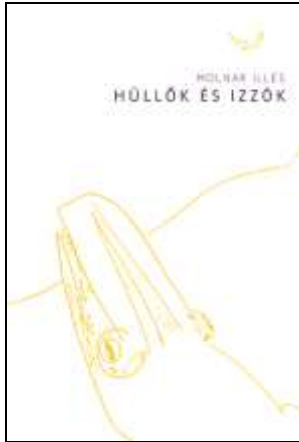
A folytatásban továbbra is két személy kapcsolatáról olvashatunk, ám ezúttal határozottabban kivethető kontúrokkal. Az *Arne* ciklus Siegfried Lenz regényének atmoszférájára fekteti a hangsúlyt, a kikötők, a tengerpart világa, annak szereplői (móló, halász, kagyló, matrózok, komp, stb.) gyakori hangulatfestő elemek a versekben. Nem párbeszéd ez, hanem inkább afféle monológ; egy olyan napló, melyet állandó jelen időben vezet a beszélő (akár a kötetborítón térdelő, lehajtott fejjel füzetébe író fiú). A nemiség kérdése továbbra is jelen van, bár kevésbé hangsúlyosan (például *A matrózokról* című versben nem világos, hogy férfi vagy nő a megszólított: „[...]aztán minden kompról lelépő férfi // után nézel, megtetszel nekik. // lányos a csípőd, magas talpú cipőt // viselsz, úgy fekszel el a mólón. [...] felállsz, kacszázol egyet, megfogod // a kezem, ahogy a lányok szokták.”)

Míg az első ciklusban a magányosságérzet az elveszettség és zavarodottság érzetéhez kapcsolva jelent meg, s a másodikban azt a kikötővárosok nyüzsgésében való elszigetelt bolyongás keltette, úgy a harmadikban egy nevelőintézet izolációja és a lírai én teljes magára utaltsága idézik elő. Musil regényén kívül egy másik huszadik századi mű is megjelenik, talán hangsúlyosabban is, mint a *Törless*. Saint-Exupéry *Kís hercege* (a hercegre való utalások vagy a lámpaoltogató meséjének formájában) azonban nehézkesen asszimilálódik a versekbe, inkább a keresetlenség érzetét kiváltva az olvasóból.

Az irodalmi, képzőművészeti és filmművészeti alkotások jelenléte egyébként a kötet egészén hangsúlyos, Nagypál gyakran idéz be konkrét műveket, koncepciókat: Magritte, Camus, Turner, József Attila, Jiří Menzel vagy kvázi-műfajként tekintve a triptichon vagy a fotó, hogy csak néhányat említsünk. De nem csak konkrét képek megemlítésével ad a vizualitásra, hanem stílusára általában jellemző a vizualitás, az olvasót részletes leírásokkal segíti az adott helyzet elképzelésében, valamint a sorközi rímekkel és soráthajlásokkal a dallamosságra is apellál.

Molnár Illés *Hüllők és Izzók* című, szintén tavaly a FISZ által kiadott kötete egy teljesen más módon természetű vizualitással operál. A képiséget tágabban értelmezve, a térbeliségen van a legnagyobb hangsúly: az egyén térhez való viszonyán, az önmeghatározás nehézségén, amikor a „másik” problémája még bőven nincs terítéken – pontosabban, más módon jelentéssel bír. Itt a „másik” a környezet, a nem-én. A zsáner pedig, melybe a szerző kötete gond nélkül beilleszthető, ahogyan Visky András fogalmaz a fülszövegen, „létköltészet”.

Mint ahogy Nagypál kötete is a hármas szám köré szerveződik (három fiú, három ciklus, triptichon), úgy Molnárnál is hasonló a helyzet. Egyrészt, a *Hüllők és Izzók* három ciklusra oszlik, másrészt (nem egyedülállóként a kortárs szerzők közt, gondoljunk Térey-re, Kemény Istvánra, a Telep-csoportra és még hosszan folytathatnánk a felsorolást) három központi téma köré szerveződik: a nyelv, a test, és a tér, s kutatja ebből adódóan a jelentést, az ént, és az időt, illetve ezek kapcsolatát.

Fialat Írók Szövetsége
Budapest, 2013
1600 Ft

”

Az első, *Vaktérkép* című ciklus prózavers-szerű szövegeket tartalmaz, melyek az egymást követő versek elején és végén egy-egy kulcskifejezéssel láncszerűen összekapcsolódnak: „[...]Levegőt vesz // és új testet gyúr magának, be nem áll, // kiszáradt a szájja, otthonra lel ez folyó // szemgödrének tisztító torkolattüzeiben.” majd „Ráhagyatkozol erre a folyóra, // a sodrás gyorsul, az áradat növekszik.” a 3. és a 4. című szövegek záró és nyitó sorai. Már itt előkerülnek a később az összes szövegben jelenlévő motívumok és retorikai eszközök, megjelenő témák: a térbeliséget képviselő folyó, hegy, város, árok, barlang, a testiséget megelevenítő koponya, ujjbegy, homlok, szemgödör, illetve számos olyan metafora, mely a kettőt egyesíti – szemgödör, kőgerinc, hegy gyomra. Molnár a szellemes nyelvjátékokon és alliterációkon (mint a „tisztító torkolattűz” „eső erotikájáról” és még sorolhatnánk) egyéb strukturalista nyelvfilozófus és egzisztenciálfilozófiai csemegékkal is megtűzdelt dallamos szövegeit, mint a 2. jelzésű szövegben: „Neked az árok medence: nem határ, // inkább állapot.” vagy a 6.-ban olvasható „[...] Az épület szöveg, // a szöveg zene, a dal rezgés. A teremtés beszédaktus.”

A második ciklust olvasván, s aztán a harmadikra is rátérvén azonban a kezdeti lelkesedésünket a virtuózus nyelvi megoldásokért és grandiózus témák illetően tálalásáért felváltja egy kellemetlen és meglepő érzés: az unalom. A hang, melyet a szerző az elején megütött, egy hosszú, monoton kitarított hang marad a kötet végéig: a szövegek jórészt csak formájukat tekintve változnak, a címek egyszer nagybetűvel szedettek, majd félkövérített első sorok, s a feltett kérdésekre való válaszadás helyett a hangsúly az (egyre fárasztóbb) nyelvi játékokon és absztrakt metaforikák működtetésére helyeződik.

Összességében látható tehát, hogyan próbált meg két elsőkötetes szerző egyéni hangon megszólalva megközelíteni olyan témákat, melyek az elmúlt években a kortárs költészet központját képezik: az én-keresés s ezzel együtt a más definiálása, a múlt és a jelen, a kánonhoz való viszony és a nyelvi kifejezés problémája valamilyen formában mind Nagypál Istvánnál, mind Molnár Illésnél tematizálódik. Mindkét kötetnek megvannak az erősségei (például a költői nyelv eszköztárát mindketten gyakorlottan kezelik), ám a formai és intertextuális jelentésrétegek dominálnak a többi lehetséges felett – *A fiúkról* esetében a megidézett szövegekkel való párbeszédhelyzet túlhangsúlyozása miatt, a *Hüllők és izzók* esetében a költői kifejezésmódra fordított túlzott figyelem miatt.